

vivere, quamdiu necesse est, ut bene et sancte moriatur, quasi dicat: Anni tui, Domine, aeterni sunt, et generationi ac generationi coexistent sine ullo fine: æquum igitur est ut imagini tuæ spatium vivendi indulgeas amplius et commodum, ut requiritur ad salutem æternam acquirendam.

Vers. 26. 26. INITIO TU, DOMINE, TERRAM FUNDASTI, ET OPERA MANUUM TUARUM SUNT CÆLI.

Vers. 27. 27. IPSI PERIBUNT, TU AUTEM PERMANES; ET OMNES Sicut VESTIMENTUM VETERASCENT.

Vers. 28. 28. ET Sicut OPERATORUM MUTABIS EOS, ET MUTABUNTUR; TU AUTEM IDEM IPSE ES, ET ANNI TUI NON DEFICIENT.

Deus solus est immutabilis: que est ratio plane theologica, et a priori, ut scholæ loquuntur. Deum autem solum esse immutabilem, probat ex eo quod ipse idem semper manens mutavit cœlos de non esse ad esse, et rursus mutabit de esse ad non esse; et quod de cœlo dicitur, de toto mundo intelligitur, cuius maxima et nobilissima pars est cœlum. « Initio tu, Domine, terram fundasti, » id est, a principio antequam mundus esset, tu Domine, eras, et terram, que est inferior mundi pars, a fundamentis fecisti, non super fundamentum aliquid præexistens posuisti. « Et opera manuum tuarum sunt cœli, » id est, non solum terram, sed etiam cœlos, qui sunt mundi pars superior, tu solus non per angelos, aut alios quoscumque opifices, sed manibus propriis, id est, propria potentia et sapientia condidisti; itaque mundum universum ex non esse ad esse perduxisti. « Ipsi, » cœli videlicet, « peribunt, tu autem permanes. » Duobus modis hæc intelligi possunt. Primum ex hypothesi hoc modo: Etiamsi cœli veterascerent, mutarentur et perirent, tu idem semper maneres. Sic in Evangelio quod dicitur *Matth. v.*: « Donec transeat cœlum et terra, iota unum, aut unus apex non præteribit a lege, donec omnia fiant; » exponitur *Luc. xvi.*: « Facilius est cœlum et terram præterire, quam de lege unum apicem cadere. » Deinde absolute, sed de mutatione non quoad substantiam, sed quoad modum. Peribunt enim cœli, veterascent et mutabuntur, quoad motum stellarum, quoad influxum caloris, quoad generationes rerum inferiorum; quomodo etiam terra peribit, quoad productionem herbarum et animalium, et mundus totus consummabitur, quoad figuram et statum, quem nunc habet; scribit enim Apostolus: « Præterit figura hujus mundi, » *1 Cor. vii.*; et: « Que videntur temporalia sunt, que non videntur æterna sunt, » *II Cor. iv.* Ubi omnia que videntur temporalia esse dicit, quia ipsa etiam elementa et cœli secundum eum modum, qui tunc a nobis conspiciuntur, finem habitura sunt. Videmus enim terram vestitam arboribus, plenam pœudi-

quo cœlo
cœli per-
ibunt
sunt?

bus, ornatam ædificiis; videmus aquas fluentes et sæpe turbatas; videmus aerem nunc serenum, nunc nubilum; videmus sidera in perpetuo mota: que omnia temporalia sunt et finem habitura. « Novos autem cœlos, et novam terram secundum promissionem ejus expectamus, » ut B. Petrus scribit in epist. posteriore, cap. ii. « Et omnes sicut vestimentum veterascent, » id est, omnes cœli, quoad externam figuram et modum, consumuntur. « Et sicut operatorum mutabis eos, et mutabuntur, » id est, sicut pallium aliquod vetus, removebis a cœlis externum istum habitum cœlorum, et novo indues: sic mutabuntur cœli quomodo mutatur homo, cum vestimenta mutat, quoad externam faciem, non quoad internam substantiam. « Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient, » id est, tu nullo modo mutaberis quantavis longitudine annorum. Cur autem Deus nulla ratione mutari possit, ratio manifesta est, quoniam omne quod mutari potest, est in potentia ad aliquid aliud acquirendum: Deus autem actus est purus et perfectissimus, imo infinitæ perfectionis, proinde nihil acquirere potest, cum nihil ei desit.

29. FILII SERVORUM TUORUM HABITABUNT, ET SEMEN EORUM IN SÆCULUM DIRIGETUR. ET Vers. 29.

Descripta æternitate Dei et mundi consummatione ac renovatione, prædicit in mundo renovato participes fore æternitatis ejus servos ipsius, et filios ac filios servorum usque in sempiternum: non quod in futuro sæculo sit futura propagatio filiorum, sed quod ad beatam illam requiem perventuri sint omnes fideles servi Dei cum omnibus posteris, qui eorum pietatem imitari fuerint; atque hæc est promissio facta olim ad Abraham, *Genes. xvii.*: « Statuum pactum meum inter me et te, et inter semen tuum post te fœdere sempiterno. » Per servos Dei, intelligimus Patriarchas; per filios eorum, Apostolos; per filios Apostolorum, reliquos pios christianos. « Filii servorum tuorum habitabunt, » id est, Apostoli cum parentibus eorum Patriarchis habitabunt in regno tuo, in renovatis cœlis, in cœlesti Jerusalem; « et semen eorum in sæculum sæculi dirigetur, » id est, neque illi solum, sed etiam quoquoque illi per Evangelium generint, si in fide et in dilectione permanserint, « in sæculum dirigentur, » id est, in æternum recti et stabiles in omni prosperitate permanebunt. In hebræo habetur, et semen eorum ante faciem tuam perseverabit: sic enim veitit S. Hieronymus. Sed vox hebræica יָבִיטְ amplexissime significationis est, ut *dirigi, stabiliri, permanere* et *perseverare* significare possit. Illud autem, יָבִיטְ, proprie non significat in æternum, sed *contra te, sive ad faciem tuam*. Sensus tamen est idem: nam permanere ante Deum, est permanere quamdiu manebit Deus, quod erit sine fine. Similis habetur locutio in *Psalm. lxxi.*: « Permanet cum sole et ante lunam, » id est, quamdiu manebunt sol et

Deus car
miseri
non pos-
sunt?

Quo pre- luna. Ea, lector, quo perducatur vera penitentia, que initio Psalmi descripta est; perducit enim ad æternam felicitatem cum Deo: « ne qua peccator in æternis suppliciis mansisset cum diabolo. »

PSALMUS CIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *Ipsi David.*

Benedic, anima mea, Domino, et omnia, que intra me sunt, nomini sancto ejus.

2. Benedic, anima mea, Domino, et noli oblivisci omnes retributiones ejus:

3. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis: qui sanat omnes infirmitates tuas:

4. Qui redimit de inferitu vitam tuam, qui coronat te in misericordia et miserationibus:

5. Qui replet in bonis desiderium tuum: renovabitur atque juvenat tua.

6. Faciens misericordias Dominus, et iudicium omnibus injuriam patientibus.

7. Notas fecit vias suas Moysi: filiis Israel voluntates suas.

8. Miserator et misericors Dominus: longanimis, et multum misericors.

9. Non in perpetuum irascetur: neque in æternum comminabitur.

10. Non secundum peccata nostra fecit nobis: neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis.

11. Quoniam secundum altitudinem cœli a terra, corroboravit misericordiam suam super timentes se.

12. Quantum distat ortus ab occidente, longe fecit a nobis iniquitates nostras.

13. Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se: 14. quoniam ipse cognovit figmentum nostrum.

Recordatus est quoniam pulvis sumus.

15. Homo, sicut fœnum dies ejus; tanquam flos agri, sic efflorescit.

16. Quoniam spiritus pertransibit in illo, et non subsistet; et non cognoscat amplius locum suum.

17. Misericordia autem Domini ab æterno, et usque in æternum super timentes eum.

Et iustitia illius in filios filiorum,

18. His qui servant testamentum ejus; Et memores sunt mandatorum ipsius, ad faciendum ea.

V. s. n. — *David.*

Benedic, anima [al. add. *mea*], Domino, et omnia viscera mea, nomini sancto ejus.

Benedic, anima mea, Domino, et noli oblivisci omnium retributionum ejus.

Qui propitiatur cunctis iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas,

Qui redimit de corruptione vitam tuam, qui coronat te in misericordia et miserationibus:

Qui replet [*h. satiat*] bonis ornamentum tuum: innovabitur sicut aquila juvenat tua.

Faciens iustitias Dominus, et iudicia cunctis qui calumniam sustinent.

Notas fecit vias suas Moysi: filiis Israel cogitationes [*h. adventiones*] suas.

Misericors et clemens Dominus: patiens [*h. tardus ad furem*] et multa miserationis.

Non in sempiternum iudicabit [*h. litigabit*]: neque in æternum irascetur [*h. in sæculum perseverabit*].

Non secundum peccata nostra fecit nobis: neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis.

Quantum enim excelsius est cœlum terra [al. a terra], tantum confortata est misericordia ejus super timentes [al. *timentibus*] eum.

Quantum longe est ortus ab occidente: tantum longe fecit a nobis scelera nostra.

Sicut miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se.

Ipsæ enim novit plasmationem [*h. cogitationem*] nostram: recordatus est quia pulvis sumus.

Homo, quasi herba dies ejus: sicut flos agri, sic efflorescit.

Quia spiritus pertransiit eum, et non subsistet: et non cognoscat eum ultra locus ejus.

Misericordia autem Domini ab æterno [*h. a sæculo*], et usque in æternum [*h. in sæculum*] super timentes eum: et iustitia ejus in filios filiorum:

His qui custodiunt pactum ejus, et recordantur præceptorum ejus ad faciendum [*al. faciendam*] ea.

19. Dominus in cœlo paravit sedem suam, et regnum ipsius omnibus dominabitur. Dominus in cœlo stabilivit thronum suum, regnum illius omnium dominatur.
20. Benedicite Domino, omnes angeli ejus, potentes virtute, facientes verbum illius ad audiendam vocem sermonum ejus. Benedicite Domino, angeli ejus, fortes robore, facientes verbum ejus : obedientes voci sermonis ejus.
21. Benedicite Domino, omnes virtutes ejus; ministri ejus, qui faciunt voluntatem ejus. Benedicite Domino, omnes exercitus ejus, ministri ejus qui faciunt placitum illius.
22. Benedicite Domino, omnia opera ejus, in omni loco dominationis ejus : benedic, anima mea, Domino. Benedicite Domino, universa opera ejus, in omnibus locis potestatis ejus : benedic, anima mea, Domino.

Argumentum.— Quæ vers. 10 et seqq. habentur, hanc hymnum post reditum de exilio fuisse esse significare videntur; recentioris ætatis indicia sunt etiam qui in carmine reperitur chaldaismi necnon locutiones quedam. Hebræa igitur inscriptio ita intelligenda est, ut vel hoc carmen ad Davidicorum carminum normam (cf. vers. 8, 9, 10) a poeta recentiori fuisse fuerit, vel vetus aliquis fuerit Davidis hymnus, deinde exilii tempore totius populi usibus accommodatus. Strophæ tres: vers. 1-5, lauda, anima mea, Jovam beneficentissimum; 6-19, misericors est Jova, nec pro merito nos punivit, imbecillitatis humanæ rationem habens; 20-22, celebrate Jovam, omnes naturæ.

1. Davidis carmen.

- Benedic, anima mea, Jovam,
et omnia interiora mea nomen ejus sanctum.
2. Benedic, anima mea, Jovam,
neve obliviscaris omnium beneficiorum ejus :
3. Qui condonat omnes iniquitates tuas,
qui sanat omnes infirmitates tuas;
4. Qui liberat a fovea (interitu) vitam tuam,
qui coronat te gratia et misericordia (sua) ;
5. Qui satiat bono impetum (desiderium ardens) tuum,
ita, ut se renovet, instar aquilæ, juventus tua.
6. Facit justitias (opera justa) Jova,
et judicium (jus) reddit omnibus oppressis.
7. Notas fecit vias (consilia) suas Mosi,
filiis Israel facinora sua.
8. Misericors et benignus est Jova,
tardus ad iram, et multus gratia.
9. Non in perpetuum expostulat (castigantem agit),
neque in sempiternum servat iram.
10. Non secundum peccata nostra facit nobis,
nec secundum delicta nostra rependit nobis.
11. Sed quam alti sunt cœli supra terram,
tam ampla est gratia ejus in cultores suos.
12. Quam longe remotus est oriens ab occidente,
tam longe removit a nobis delicta nostra.
13. Quemadmodum miseretur pater filiorum,
sic miseretur Jova cultorum suorum.
14. Is enim novit habitum nostrum;
memor est pulverem nos esse.

15. Homo, ut gramen dies ejus;
ut flos campi, sic floret.
16. Si ventus transit super eum, non est *amplius*,
neque agnoscit eum amplius locus ejus.
17. Et gratia Jovæ ab æterno in æternum super cultoribus ejus,
et justitia ejus filiis filiorum,
18. Iis qui servant fœdus ejus,
et qui memores sunt præceptorum ejus, ut faciant ea.
19. Jova in cœlis statuit solium suum,
et regnum ejus in omnibus dominatur.
20. Benedicite Jovam, angeli ejus,
vos potentes virtute (naturæ præpotentes), effectores verbi ejus,
obediendo voci verbi ejus.
21. Benedicite Jovam, omnes exercitus ejus,
ministri ejus, effectores voluntatis ejus.
22. Benedicite Jovam, omnia opera ejus,
in omnibus locis imperii ejus.
Benedic, anima mea, Jovam.

NOTE.

Vers. 5. *Impetum* : Maurer, *decus*, i. e. corpus vegetum; Hengstenberg, *ornamentum*, i. e. animam; Gesenius, *senectutem*.— Vers. 7. Cf. *Exod.* xxiv, 10.— Vers. 14. *Habitum*, naturam, propr. *fini nostrum*.— Vers. 16. *Super eum*, puta florem. « Elegantem imaginem tenere exstinguunt, qui suffixa ad hominem referunt. » Maurer.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Ipsi David.

Titulus significat Psalmum hunc ipsi Davidi a Spiritu Sancto inspiratum, ut eum ad solatium timentium Deum in hac lacrymarum valle decantaret. Et sane necesse fuit nobis revelari, hunc Psalmum de cœlo allatum fuisse; alioqui nemo facile fidem haberet promissionibus divinis, quæ in hoc Psalmo declarantur: superant enim longissimo intervallo capacitatem animi nostri. Primum igitur exponit Propheta beneficia Dei erga electos suos, quæ in hac vita inchoantur, et in alia perficiuntur; deinde ostendit unde veniant ista beneficia, et ad quos pertineant, quod videlicet sint opera ineffabilis misericordie divine erga timentes Deum. Denique cum impar sibi esse videretur ad agendis gratias, invitat omnes angelos, imo omnes creaturas, ut benedicant Dominum, eique pro nobis gratias agant. Psalmus dulcissimus est, et ad fiduciam in Deum erigendam et collocandam aptissimus, modo post actam de peccatis quantumvis gravibus penitentiam, Deum vere et ex corde timeamus.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. BENEDIC, ANIMA MEA, DOMINO, ET OMNIA QUÆ INTRA ME SUNT, NOMINI SANCTO EJUS.

David, pie credens unum se esse de numero electorum Dei, excitat ipse se in persona omnium electorum ad benedicendum Dominum. « Benedic, inquit, anima mea, Domino, » cogita beneficia, lauda benefactorem, tu potissimum, anima mea, quæ non solum beneficia recipere, sed etiam ea agnoscere ex dono Dei meruisti. Neque tu sola, anima mea, laudes Dominum, sed « omnia quæ intra me sunt, » vertantur in linguas, et « benedicam nomen sanctum Dei. » Per ea quæ intus sunt, S. Augustinus animam ipsam intelligit, ut sit repetitio, vel expositio ejusdem sententiæ, et quod dictum est: « Benedic, anima

mea, Domino, » repetatur et explicetur per sequentia, « et omnia interiora mea, » id est, omnes cogitationes et affectiones, quæ in imo corde latent, benedicant nomen sanctum ejus. Recte hæc dicuntur, sed non est absurdum, si per interiora intelligamus totum quod est in homine et exteriora hæc nostra pelle contegitur; nam et alibi dicitur *Psalm. LXXXIII*: « Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vivum; » et alibi *Psalm. LIV*: « Omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tibi? » Tribuitur autem laus Dei rebus inanimatis et non sentientibus Deum, vel *eo modo*, quo omnia opera opifice laudare dicuntur, vel ex affectu animæ, quæ si fieri posset, optaret ut omnia Deum cognoscerent et laudarent.

2. BENEDIC, ANIMA MEA, DOMINO, ET NOLI OBLIVISCI OMNES RETRIBUTIONES EJUS.

Iterum repetit: « Benedic, anima mea, Domino, » tum ut vehementiam affectus ostendat; tum quia novil infirmitatem cordis humani, quod facillime frigescit in iis quæ per sensus corporis non percipiuntur, qualis imprimis est Deus, « qui lucem habitat inaccessibilem; » ideo adjuncti, « et noli oblivisci omnes retributiones ejus. » Vocat autem beneficia Dei, *retributiones*, quoniam non sunt beneficia simplicia, sed (ut sic loquar) sunt omnia duplicia; nam et beneficium est, quod non tribuit nobis debitas penas, ut peccata nostra quotidiana mereretur; et rursus beneficium est, quod pro tot malis nostris tanta bona nobis retribuit. Qui numerare poterit peccata hominum, quibus assidue retribuimus Deo mala pro bonis, is fortasse aliquo modo intelliget quanta sit pietas Dei, quæ assidue nobis retribuit bona pro malis, juxta illud Domini *Luc. VI*: « Qui benignus est super ingratos et malos. »

3. QUI PROPITIATUR OMNIBUS INIQUITATIBUS TUIS, QUI SANAT INFIRMITATES TEAS.

Incipit enumerare beneficia Dei, et ordine progreditur a primo usque ad ultimum. Primum est remissio peccatorum, qua nos de injustis justos, et de inimicis amicos, et de mancipiis filios facit. « Qui propitiatur, inquit, omnibus iniquitatibus tuis, » id est, gratis debita condonat, quantumvis multa; gratis ignoscit culpis, quantumvis ingentibus, quantumvis innumerabilibus. Nec solum propitiatur iniquitatibus, sed « sanat omnes infirmitates, » ut abscondat radices peccatorum. « Radix enim peccatorum cupiditas est, » sive, ut S. Joannes loquitur: « Concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, et superbia vitæ, » *1 Joan. II*. Porro infirmitatem hæc, sive languorem ex peccato primi hominis in natura humana relictum curat Deus in nobis in hac vita, sed perfecta sanitas post hæc vitam erit. Attendat unusquisque an hæc infirmitatem in se minui sentiat, et an manus Medici cælestis æquo animo ferat; qui enim medici manus repellunt, et concupiscentiæ languorem in se nutriunt, non possunt animæ sue

Car. Ivi. bene. in videretur retribuitioe.

vere dicere: « Qui sanat omnes infirmitates tuas: » et qui hoc dicere nequeunt, frustra ad sequentia Dei dona aspirant.

4. QUI REDIMIT DE INTERITU VITAM TUAM, QUI CORONAT TE IN MISERICORDIA ET MISERATIONIBUS.

Transit a beneficiis gratiæ ad beneficia gloriæ: « Qui redimit de interitu vitam tuam, » id est, qui per redemptionem, quæ est in Christo, liberat vitam tuam a morte sempiterna et transfert in regnum suum, coronans te corona gloriæ in misericordia et miserationibus; nam, ut coronam justitiæ accipere mereris, prævenit te misericordia, gratis justificans, et miseratione plurima dirigens et protegens in via, sine quibus in accepta justitia non perseverares. Nonnulli, præsertim recentiores, per coronat te, intelligunt protectionem circumdantem nos, ut sit misericordia Dei quasi clypeus undique nos legens adversus tela inimicorum; sed nossecuti sumus veteres expositores Hieronymum, Augustinum, et Theodoretum, Euthymium, et alios qui de corona gloriæ hunc locum exponunt, quæ corona redditur meritis, sed merita dona sunt miserentis Dei.

5. QUI REPLET IN BONIS DESIDERIUM TUUM, RENOVABITUR UT AQUILA JUVENIS TUA.

Explicat quid in se contineat corona gloriæ. Duo enim continet: satisfactum desiderii, et corporis immortalitatem, sive plenam felicitatem animi et corporis; tunc enim desiderium animæ conquiescet, et fames cordis satiabitur, cum fructu summo bono, quod ita continet omnia bona, ut animus eo bono plenus non habeat quod appetat, vel requirat amplius. Accedit autem per gloriosam resurrectionem renovatio corporis, in beatam et nunquam senescentem juventutem. Comparatur autem hæc renovatio renovatióni aquilarum, non quod aquila per renovatiónem vitam perpetuare possit, sed quod utcumque adumbrare soleat corporum beatorum resurrectionem, præsertim cum aquila altissime volet, acutissime videat et diutissime vivat: quæ erit beatorum hominum felicitas, ut supra coelos conscendant, et ipsam lucem inaccessibilem cernant, et ævo sempiterno fruantur. Quomodo autem aquile renoventur incertum est. S. Hieronymus, in cap. *XL Isai.*, scribit aquilas renovari crebra mutatione pennarum. S. Augustinus in hunc locum narrat aquilas renovare rostrum, quod cum nimium creverit, impedit sumptionem cibi, et iner-tum adfert, nisi ad petram alidat et reformetur. Rabbinus more suo fabellas texunt. Quod attinet ad verba, illud, *qui replet in bonis desiderium tuum*, a S. Hieronymo sic redditur, *qui replet bonis ornamentum tuum*. Vox hebraica *קָדַד* ambigua est, nam et *ornamentum* et *os* significare potest. S. Hieronymus priorem significationem secutus est, et videtur ornamentum ad coronam retulisse, ut sensus sit: Qui coronam tuam ornatisimam red-

Dei misericordia nos pre-venit.

Coronatio gloriæ in se continet?

dit, replens eam auro purissimo et lapidibus preciosissimis, et vere corona gloriæ Beatorum incomparabili varietate decoratur. Tamen Septuaginta Interpretes posteriorem significationem magis probaverunt, et per os, sive buccam, non os corporis, sed animæ intellexerunt; nimis enim abjecte et humiliter hunc locum exponunt, qui volunt sensum esse: Qui replet optimis cibis os tuum corporale. Ergo per os recte Interpretes nostri veritatem, « desiderium, » et nos per desiderium, famem cordis accipimus, quæ tunc satiabitur bonis, cum apparuerit gloria Domini.

6. FACIENS MISERICORDIAS DOMINUS, ET JUDICIUM OMNIBUS INJURIAM PATIENTIBUS.

Declaravit Propheta bona, quæ justis parata sunt: declarat nunc fontem horum bonorum esse misericordiam Dei, ne quis cum Pelagio hæresiarcha delirans sibi tribuat, quæ Dei sunt, et hoc ipso per superbiam amittat, quæ humilis accepisset. « Faciens, inquit, misericordias Dominus, » id est, Dominus noster ipse est, qui benefaci, qui largitur munera, qui liberaliter tribuit bona sua; et idem ipse ex bonitate sua liberat omnes oppressos de manibus iniquorum. In hebræo habetur ad litteram, *faciens justitias Dominus*; et sic etiam veritatem S. Hieronymus. Sed justitia hoc loco accipitur pro opere bono, sive pro actu charitatis, quomodo *Math. VI*, Dominus eleemosynam vocat justitiam, dicens: « Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis; alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum, qui in cælis est. Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, » etc.; quod sensus scripsit S. Augustinus in lib. *De Natura et Gratia*, cap. ult.: Inchoata charitas, inchoata justitia est; perfecta charitas, perfecta justitia est. Non ergo erraverunt a propria significatione, neque græcus, neque latinus Interpretes, qui verterunt: *Faciens misericordias Dominus*, id est, qui facit eleemosynas multas et magnas, Dominus est. Una verò ex præcipuis eleemosynis ejus est, quod « facit iudicium omnibus injuriam patientibus; » nam et ipsos patientes injurias liberat, et facientes injurias non relinquit impunitos.

7. NOTAS FECIT VIAS SUAS MOYSI, FILII ISRAEL VOLUNTATES SUAS.

Explicat quod dixit in versiculo superiore; nam Moysi, singulari servo suo, « notas fecit Deus vias suas, » quæ sunt misericordia et veritas, juxta illud: « Universæ viæ Domini misericordia et veritas, » *Psalm. XXIV*. « Notas autem fecit vias suas, » quia dedit ei legem sanctissimam, per quam tum ipsi Moysi, tum omnibus filiis Israel declaravit voluntates suas, quæ sunt, ut sicut ipse misericors est et justus, ita et nos simus; et hæc ipsa fuit magna Dei misericordia, quod nos ita instruere dignatus sit. Sed præterea « notas fecit Moysi vias suas, et filiis Israel voluntates suas, » quia

Polign. & Liriano.

liberavit populum suum de captivitate Pharaonis misericorditer, et Pharaonem cum exercitu suo interfecit juste: ita misericordiam et justitiam suam evidentis facti demonstravit.

8. MISERATOR ET MISERICORS DOMINUS, LONGA-NIMIS ET MULTUM MISERICORS.

Hæc nomina Dei, quæ veracissima Scriptura nobis insinuat, mirum in modum consolari possunt homines bonæ voluntatis. Dicitur Deus *miserator*, hebraice *רחום rachum*, quia paternum affectum habet ad homines pios; siquidem *רחום rachum* significat tenere et ex visceribus diligere. Dicitur quoque *misericos*, hebraice *רחיב*, id est, *gratias et donorum largitor*; qui enim diligit affectu paterno, non potest non multa liberaliter donare. Sic igitur Deus, qui ab æterno complacuit sibi in electis suis, eosque præcepit et prædestinavit conformes fieri imagini Filii sui: in tempore plurima eis beneficia contulit, tum nature, tum gratiæ. Dicitur iterum, *longanimis*, id est, tolerans, patiens, tardus ad iram: sustinet enim Deus infirmitatem et imperfectionem nostram in hoc itinere ad patriam, quod modo patientes ac matrem potissimum tolerant insipientiam et nugas, offensiones et ingratitude infantie et pueritiæ filiorum suorum. Quis enumeret evagationes nostras, dum cum Deo in oratione colloquimur? quis instabilitates cordis, appetitiones varias, ingratitudines, lapsus, delicta, digne consideret? Et tamen tolerat nos hominibus, ut videamini ab eis; alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum, qui in cælis est. Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, » etc.; quod sensus scripsit S. Augustinus in lib. *De Natura et Gratia*, cap. ult.: Inchoata charitas, inchoata justitia est; perfecta charitas, perfecta justitia est. Non ergo erraverunt a propria significatione, neque græcus, neque latinus Interpretes, qui verterunt: *Faciens misericordias Dominus*, id est, qui facit eleemosynas multas et magnas, Dominus est. Una verò ex præcipuis eleemosynis ejus est, quod « facit iudicium omnibus injuriam patientibus; » nam et ipsos patientes injurias liberat, et facientes injurias non relinquit impunitos.

9. NON IN PERPETUUM IRASCETUR, NEQUE IN ÆTERNUM COMMINABITUR.

Explicat per partes nomina illa Dei, quæ in superiore versiculo posuit: ac primo loquitur de pio affectu Dei erga timentes se. « Non in perpetuum, inquit, irascetur, » id est, irascetur quidem interdum Deus peccantibus electis suis, eosque flagellabit, sed brevi reconciliabitur eis. Manet in corde patris paterna pietas, unde et ipsa flagella procedunt. Idipsum aliis verbis repetit, dicens: « Neque in æternum comminabitur, » id est, non semper iratus minas intendentibus sed vicissim

Quotior nomina quæ significant omnia beneficia Dei.

Dama-
torum
penam
nunquam
dimittit.

eos blande consolabitur. Hæc autem promissio non favet ullo modo errori filiorum, qui damnatorum penas aliquando finem habituras existimant; non enim ad omnes pertinet, sed restringitur ad electos timentes Deum timore filiali, ut non semel in hoc Psalmo explicatur. In hebreo sunt alia verba, sed idem est sensus; sic enim ad verbum sonat hebraicus textus: *Non usque in finem litigabit, neque in perpetuum reservabit*, id est, non semper contendet nobiscum oburgans et reprehendens facta nostra, neque in perpetuum reservabit iram semel conceptam.

Ver. 10. 10. NON SECUNDUM PECCATA NOSTRA FECIT NOBIS, NEQUE SECUNDUM INIQUITATES NOSTRAS RETRIBUIT NOBIS.

Transit ad secundum nomen, ac dicit Deum ex infinita misericordia sua non reddidisse nobis penas quas merebamur, sed dona multiplicasse, quæ non merebamur; quid enim meretur iniquus et peccator, nisi mortem? Nam « stipendium peccati mors, » Rom. vi. Deus autem non solum non retribuit mortem, sed vitam gratiæ tribuit; et vitam æternam promisit, et interim adject abundantem omnia, quibus in hac peregrinatione indigemus.

Ver. 11. 11. QUONIAM SECUNDUM ALTITUDINEM CÆLI A TERRA, CORROBORAVIT MISERICORDIAM SUAM SUPER TIMENTES SE.

Ver. 12. 12. QUANTUM DISTAT ORTUS AB OCCIDENTE, LONGE FECIT A NOBIS INIQUITATES NOSTRAS.

Hæc pertinent ad idem nomen secundum: probat enim Propheta Deum non retribuisse electis secundum peccata ipsorum: quoniam corroboravit misericordiam suam in beneficiis cumulandis, et in iniquitatibus longissime removendis. Ulitur autem comparationibus distantie cæli a terra, et ortus ab occasu, sive maxime altitudinis et maxime longitudinis, ut ostendat remissionem peccati et infusionem justitiæ esse verissimam et maximam, non autem (ut Lutherani somniant) esse solam non imputationem peccati et imputationem justitiæ. « Secundum altitudinem, inquit, cæli a terra, » id est, secundum mensuram distantie cæli a terra, quæ est maxima et verissima: Deus confirmavit et stabilivit misericordiam verè summæque justificationis et gratiæ, super timentes se; et « quantum distat ortus ab occidente, » id est, secundum mensuram distantie ortus ab occasu, quæ est verissima et maxima, « longe fecit Deus a nobis » timentibus eum « omnia peccata nostra, » verè ac propriè illa delens et remittens, ac si nunquam commissa fuissent.

Ver. 13. 13. QUOMODO MISERETUR PATER FILIORUM, MISERTUS EST DOMINUS TIMENTIBUS SE; QUONIAM IPSE COGNOVIT FIGMENTUM NOSTRUM.

Explicat Propheta hoc versiculo et duobus se-

Justitia
non est
sola non
imputatio
peccati,
sed verè
justitia
infusa.
456.

quentibus tertium nomen, videlicet, « longanimis, » et ulitur aptissima comparatione: nulli enim hominum magis patientes et longanimis sunt quam parentes in tolerandis ineptis et levitatibus infantium filiorum. Siquidem amor paternus, vel maternus cogit parentes assiduo et incredibili labore servire parvulis filiis, atque eorum ingratitude, atque injuriis invicto animo tolerare. « Quomodo, inquit, miseretur pater filiorum: misertus est Dominus timentibus se, » id est, quomodo parentes carnis nostræ intimo et invicto quodam affectu miserentur miseriarum infantum suorum, eorumque infirmitates et insipientiam tolerant: sic Dominus noster « miseretur timentium se, » dum eorum errata quotidiana non ut injurias suas respicit, sed ut agridines filiorum considerat. « Ipse enim novit figmentum nostrum, » id est, quia probe novit nos, ex terra plasmatos, carnem mortalem, et concupiscentiis variis obnoxiam gerere: ac per hoc valde miserabiles esse.

44. RECORDATUS EST, QUONIAM PULVIS SUMUS; Ver. 14.

HOMO Sicut fœnum dies ejus, tanquam flos agri sic efflorescit.

15. QUONIAM SPIRITUS PERTRANSIVIT IN ILLO, Ver. 15.

ET NON SUBSISTET; ET NON COGNOSCEAT AMPLIUS LOCUM SUUM.

Declarat quod dixit, nos esse figmentum, ac dicit: « Recordatus est quoniam pulvis sumus, » id est, consideravit misericordia nos dignos esse, quoniam ex pulvere compositi et plasmati sumus, et per hoc pulvis sumus, quantum ad materiam, ex qua ipse nos finxit; et cum pulvis simus, instabiles et fragiles sumus. Dicitur autem Deus recordari, non quod unquam oblivisci possit, sed quod aliquando ita se gerat ac si oblitus esset. Addit ad majorem fragilitatis nostre declarationem aliam similitudinem, dicens: « Homo, sicut fœnum dies ejus, » id est, hominis dies brevissimi sunt, ac persimiles diebus, quibus fœnum in agro perseverat, nunquam enim fœnum integrum annum permanet; nascitur enim in vere, et mox in æstate proxima metitur et colligitur; et sicut fœnum non in toto illo tempore, quo est in agro, floret, sed maxime floret, et vespere arescit: sic etiam homo brevi tempore vivit, sed multo brevior durat in flore adolescentie, et mox arescit in senectute. Verba textus servant phrasim hebraicam, sed hoc modo supplenda sunt: « Homo, sicut fœnum dies ejus, » id est, homo sic se habet, ut dies ejus sint veluti dies fœni, vel duratio vite ejus similis sit durationi viriditatis fœni. « Tanquam flos agri sic efflorescit, » id est, et idem homo floret flore adolescentie, sicut floret flos fœni in agro, id est, tempore brevissimo. Quod additur de spiritu transeunte, significat vitam hominis, non solum esse brevissimam, sed etiam semper mutari, donec exstinguatur. Hic igitur

Animam
rationalis
est im-
mortalis.

Ver. 16.

est sensus: « Quoniam spiritus pertransibit in illo, et non subsistet, » id est, spiritus vitalis, sive ipsa vita corporalis non permanebit in homine, sed transiens in eo erit, et nunquam subsistet in eodem statu, quæ semper mutabitur de infantia ad pueritiam, de pueritia ad adolescentiam, de adolescentia ad juventutem, de juventute ad maturitatem, de maturitate ad senectutem, de senectute ad mortem. « Et non cognosceat amplius locum suum, » id est, non rediit ad locum unde discessit, nec videbit amplius ætatem, quam semel dimisit. In quo multum distant corruptibilia ab incorruptilibus, cælestia a terrenis: siquidem sol et luna et stelle oriuntur mane, et occidunt vespere in occidente; sed iterum revertuntur in circuitos suos, et nihil immutatae vident locum, unde discesserunt; quæ vero oriuntur ex terra, cursum suum peragunt, sed currendo mutantur, et non redeunt unquam ad locum, unde cursum inchoarunt, sed senescunt et pereunt. Itaque per spiritum, hoc loco, non intelligo animam rationalem, quæ immortalis est, et in die novissimo rediit ad corpus, sed spiritum vitalem, sive, ut dixi, vitam corporalem. Quod si quis velit per spiritum hic significari animam rationalem, dicere debet ejusmodi spiritum non rediturum ad locum suum, id est, ad corpus, vi sua, sed omnipotentia Dei, nec cognoscitur amplius locum suum, quia immutatum inveniet, videlicet corpus immortale reperiet, cum mortale reliquerit, sic Euthymius. Ex hebræo S. Hieronymus sic vertit: *Quia spiritus pertransiit eum, et non subsistet, et non cognosceat eum ultra locus ejus*. Quam sententiam Rabbinii sic exponunt: Spiritus, id est ventus, pertransiit eum, id est, florem fœni, et non subsistet flos fœni, sed mox vento flante siccabitur, et non cognosceat eum ultra locus ejus, id est, non apparebit ubi fœnum flourerit: flos enim arescens nullum vestigium pulchritudinis suæ relinquit. At nos sequimur Septuaginta Interpretes, qui verba hebraica, quæ ambigua sunt, et utrumque sensum recipere possunt, non de vento et flore, sed de spiritu vitali et corpore humano intellexerunt. Ad quam sententiam corroborandum multum valet similis locus ex Psalmo xxxvii: « Recordatus est, quia caro sunt, spiritus vadens et non rediens. » Ubi per spiritum non potest intelligi ventus, sed vita humana.

16. MISERICORDIA AUTEM DOMINI AB ÆTERNO, ET USQUE IN ÆTERNUM SUPER TIMENTES EUM.

Hic tandem explicatur quartum nomen versiculi octavi: « Et multum misericors. » Pertinet autem quartum hoc nomen ad beneficium glorificationis, quod est postremum et maximum. Igitur « misericordia Domini, » quæ fuit ab æterno super timentes eum in prædestinatione, durabit « usque in æternum » in glorificatione: atque ita erit Deus multum misericors, sive multitudinem beneficiorum, sive magnitudinem, sive

durationem consideremus. Quis autem digne recogitet quid sit, quod Dominus universorum, qui bonorum nostrorum non eget, jam inde ab æterno misereri decreverit pulveris hujus, id est, hominis, amque caelestibus spiritibus cœquare, atque in æternum sibi summo bono felicissime inherere voverit? Certe par esset ut tante misericordiae, ne ad momentum quidem, oblivisceremur, et perpetuas ei gratias ageremus.

17. ET JUSTITIA ILLIUS IN FILIOS FILIORUM, HIS QUI SERVANT TESTAMENTUM EIUS.

18. ET MEMORES SUNT MANDATORUM IPSIUS AD FACIENDUM EA.

Hæc est quasi appendix magnæ illius misericordiae, quam exercet Deus erga timentes se. Addit enim Propheta non solum timentes Deum exaltandos et protegendos ab æterna misericordia Dei, sed etiam eam misericordiam extendendam esse ad posteritatem timentium Deum, modo ipsi parentum et majorum suorum pietatem imitentur. « Et justitia illius, » id est, veracitas et fidelitas Dei, qui semper reddit quod promittit, conservabitur « in filiis filiorum his qui servant testamentum ejus, » id est, qui observant pactum cum Deo initum, ut sint ipsi populus Dei, et Deus sit eorum Deus. « Et memores mandatorum ejus, » non ut solum ea mente et cogitatione revolvant, sed ut ea diligenter adimpleant. S. Augustinus per filios timentium Deum intelligit opera bona ipsorum, et per filios filiorum, mercedem, quæ debetur operibus bonis. Iusti enim pariunt opera justa, et opera justa pariunt coronam justitiæ.

Iusta
opera
pariunt
coronam
justitiæ.

19. DOMINUS IN CÆLO PARAVIT SEDEM SUAM, ET REGNUM IPSIUS OMNIBUS DOMINABITUR.

Demonstrat Propheta posse Deum facere, quæ promisit timentibus se, et filiis filiorum ipsorum, quoniam Deus judex est omnium; et ideo « paravit » et stabilivit (utrumque significat vox hebraica) « sedem suam, » id est, thronum suum judicarium in altissimo loco, id est, in summo cælo, unde omnes prospicere et judicare possit; et ne forte suspicemur Deum esse judicem ab aliquo rege constitutum, addit: « Et regnum ipsius omnibus dominabitur, » id est, sedem habet in cælo, non ut judex sub rege, sed ut judex supremus, rex super omnes rebus. Regnum enim ipsius, id est, regia ejus potestas, omnibus omnino rebus creatis dominabitur.

20. BENEDICITE DOMINO, OMNES ANGELI EIUS; POTENTES VIRTUTE, FACIENTES VERBUM ILLIUS, AD AUDIENDAM VOCEM SERMONUM EIUS.

In extrema parte Psalmi invitat Propheta omnes alias creaturas ad benedicendum Domino, et predicandas laudes ejus, quoniam videbat se non esse ullo modo parem ad agendas gratias tanto benefactori: ac primum invitat angelos